

системи взглядов относительно природы международных отношений периода среди указанных исследователей.

Ключевые слова: особенности осмысления, международные отношения, 1919–1939 гг., современники, политика.

Abstract. The scientific works of Jan Smuts, Edward Carr, Arnold Wolfers, and Philip Kerr as researchers and contemporaries of international relations in 1919–1939 are analyzed in detail in the article. The author highlights the common and distinctive features of their understanding of the postwar world order, the role of the League of Nations and integration associations (“The United States of Europe”, “Pan-Europe”) in its formation, the importance of the First World War in human history and proved the use of the method drawing historical parallels in the process. The main research methods were historical-comparative, analytical-synthetic, and descriptive-narrative. As a result of the research, the author concluded that there is no unified system of views on the nature of international relations of the period among these researchers.

Key words: features of understanding, international relations, 1919–1939, contemporaries, politics.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Carr E. H. Public Opinion As a Safeguard of Peace. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1931–1939)*. Vol. 15, No. 6. 1936. Pp. 846–862.
2. Smuts J. C. The British Empire and World Peace. *Journal of the Royal Institute of International Affairs*. Vol. 9. No. 2. 1930. Pp. 141–153.
3. Wolfers Arnold. Germany and Europe. *Journal of the Royal Institute of International Affairs*. Vol. 9. No. 1. 1930. Pp. 23–50.
4. Kerr Philip. The Political Situation in the United States. *Journal of the British Institute of International Affairs*. Vol. 2. No. 4. 1923. Pp. 135–148.
5. Карр Э. Г. «Что такое история?» Рассуждения о теории истории и роли историка. Алматы: Жеті жарғы, 1997. 208 с. (Фонд Сорос – Казахстан).
6. Jan Smuts: South African statesman. *Encyclopædia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Jan-Smuts/Role-in-World-War-I>.
7. Simkin J. E. H. Carr. *Spartacus Educational*. 2020. URL: <https://spartacus-educational.com/JcarrEH.htm>.

УДК 327.82:304.4(477)(045)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ПЕРШОЇ ЛЕДІ УКРАЇНИ

I. В. Бондар, I. В. Богінська

Анотація. У дослідженні з’ясовано потенційні можливості першої леді як «культурного дипломата», тобто використання кінематографу з метою просування позитивного образу держави у міжнародних відносинах дружиною президента. Розвиток кіномистецтва та його вплив на формування уявлень і переконань великих груп людей створюють підвалини для широкого підходу у розумінні «культурної дипломатії». У практичній площині це означає нові практики використання кіномистецтва для досягнення певних цілей політики та нових суб’єктів впливу. Перша леді є перспективним суб’єктом «кінематографічної дипломатії» з огляду на свій статус та можливості представляти державу під час зарубіжних поїздок президента. Дослідження спрямовано на реалізацію проєкту «Просування позитивного образу України засобами кіномистецтва» із залученням першої леді України.

Ключові слова: культурна дипломатія, культурна дипломатія України, кінематографічна дипломатія, імідж України, культурна дипломатія першої леді.

Образ сучасної України у світі не є однозначним. Сприйняття і уявлення про Україну формуються не лише на основі власного досвіду відвідування країни, а під впливом багатьох чинників. Це насамперед події і процеси, які відбуваються всередині держави. Значною мірою на образ України впливають зовнішні чинники, зокрема позиціювання на міжнародній арені. Більшість людей у світі отримують інформацію про нашу країну зі ЗМІ і соціальних мереж. Добре, коли ці джерела не переслідують мету спотворення фактів та маніпулювання свідомістю споживачів інформації. В іншому випадку результат виявляється прямо протилежний тому, в якому зацікавлена Україна. Факт «інформаційної присутності» Російської Федерації в різних частинах світу

актуалізує проблему конструювання позитивного образу України, змушує замислитися і щодо змісту розповідей, і щодо кола людей, які зможуть доступно і переконливо розповідати про Україну. Якнайкраще на цю роль підходить перша леді країни. Вона не є офіційною особою, але водночас має достатньо можливостей у використанні різних інструментів культурного впливу поза межами держави. Йдеться не лише про її зовнішній вигляд, манери, стосунки з чоловіком-президентом і дітьми тощо, що формують умовну «візитну картку» держави під час закордонних візитів, а насамперед про соціальні і культурні проекти, які ініціює і підтримує перша леді.

Роботи, присвячені культурній дипломатії перших леді, складають нечисленну групу у тому комплексі джерел, які було використано під час дослідження проблеми. Загалом ці джерела інформації за темами можна поділити на чотири групи. Першу групу складають роботи, присвячені культурній дипломатії України, аналізу її розвитку, сучасного стану та перспектив. Ця група представлена такими авторами, як Г. Луцишин і А. Гончарук [1], В. Москалу [2], Н. Мусієнко [3], О. Розумна [4].

Наукові роботи, які належать до другої групи досліджень, присвячені явищу кінематографічної дипломатії та способам її реалізації. Це насамперед роботи таких зарубіжних дослідників, як І. Хершнер і Дж. Чір [5], К. Лебіш [6].

Третю групу досліджень складають роботи, присвячені діяльності перших леді як культурних дипломатів. Зокрема, Дж. С. Баїк [7] займалася дослідженням культурної дипломатії першої леді Китаю, Т. Стругар [8] описала гастрономічну дипломатію першої леді Японії, Ш. Тієззі [9] проаналізувала культурну дипломатію М. Обама під час поїздки в Китай, І. Каліта [10] досліджувала діяльність перших леді пострадянських країн.

Четверта група досліджень представлена роботою Г. Чміль [11], в якій досліджується вплив екранної культури на людину.

Мета дослідження полягає в пошуку різноманітних інструментів конструювання, просування образу України, заснованого на привабливості національної культури, історичних і соціокультурних традицій, і тих практиках і можливостях, які використовують перші леді.

Формально перша леді не є посадовою особою: її обов'язки та повноваження не регламентовані державним законодавством. Однак зарубіжний досвід показує яскраві приклади активних та ініціативних перших леді, які брали участь у політичній діяльності, реалізовували соціальні і культурні проекти та виступали в якості представників публічної дипломатії. Наприклад, ініційована Жаклін Кеннеді реконструкція Білого дому перетворила будівлю на культурний об'єкт зі статусом музею [12]. Етос США був побудований за допомогою державних обідів та інших заходів, організованих для міжнародних відвідувачів у Білому домі. Неформальний візит Мішель Обама до КНР [9] справив позитивне враження на громадян Китаю, яке трансформувалося у сприйняття США не як ворога, а як партнера. Пен Ліуан, перша леді Китаю, розглядається як ключовий елемент «Soft power» держави. За допомогою своєї модної дипломатії вона показала іншу, не комуністичну сторону Китаю та сприяла покращенню його міжнародного іміджу [7]. Перша леді Південної Кореї Кім Йон-ок використовувала «гастрономічну дипломатію» [8] для популяризації корейської традиційної кухні. Згодом ресторани корейської кухні набули популярності по всьому світу. Колишня перша леді Катару Шейха Моза стала певним символом лібералізації Катару, оскільки саме завдяки їй в державі помітно покращилося соціальне становище жінок [13]. Таким чином, зарубіжний досвід демонструє успішну діяльність перших леді у сфері культурної дипломатії. Варто зазначити, що розглянуті приклади характеризують країни, які розташовані у різних регіонах, мають неоднаковий державний лад, суспільства з різними релігійними поглядами.

В Україні традиція першої леді від початку 1990-х рр. пройшла шлях трансформації від «України без першої леді» до активних та ініціативних дружин президентів, які направляють свою діяльність на користь українському суспільству. За часів незалежності

Україна змінила 6 президентів, а отже мала і 6 перших леді. Однак діяльність перших леді України у сфері культурної дипломатії не відзначалася активністю. Популяризацією української культури почала займатися Катерина Ющенко. Вона першою з перших леді з'являлася на офіційних заходах вдома та закордоном у вишиванках та одязі з українськими мотивами, демонструючи частину культури країни. Підтримала ініціативу модної дипломатії і Марина Порошенко. Вона надавала перевагу одягу від українських дизайнерів, чим підтримувала національного виробника і популяризувала українські бренди. Моду як інструмент своєї культурної дипломатії обрала і чинна перша леді України Олена Зеленська [14]. Зарубіжний досвід свідчить про те, що перші леді обирають напрямки своєї діяльності відповідно до особистих інтересів та вподобань. Перша леді України вже 15 років займається написанням сценаріїв для «Студії Квартал 95» та її проєктів. Попри те, що О. Зеленська вже має свою програму, як сценарист вона могла би реалізувати культурний проєкт, пов'язаний зі створенням кінофільму про Україну задля просування позитивного образу держави серед внутрішньої і зовнішньої аудиторії.

У сучасному світі культурна дипломатія здебільшого сприймається як другорядна у порівнянні з традиційною та розглядається як «м'яка сила», інструмент встановлення та налагодження міжкультурного діалогу, демонстрації здобутків національної культури. Завданням культурної дипломатії є розвиток каналів та мереж спілкування між представниками творчих, наукових, бізнесових та інших кіл різних країн [3]. Музика, література, кіно та мистецтво є інструментарієм культурної дипломатії. Кіно як дієвий інструмент культурної дипломатії активно досліджується закордонними дослідниками. Концепція кінематографічної дипломатії передбачає використання фільму для демонстрації культурних особливостей країни та/або її населення, а також створення двостороннього механізму взаємодії, що з'єднує країни та людей [5]. Заснована у витоках культурної дипломатії, кінематографічна дипломатія також розглядається як її різновид [6].

Кінематографічна дипломатія набуває все більшої популярності в створенні іміджу нації та встановленні міждержавних зв'язків. Однією з причин використання кіно як інструменту культурної дипломатії може виступати те, що кіно є універсальним, навіть масовим – ним цікавляться більше, ніж іншими видами мистецтва. Оскільки фільм є легкодоступним носієм інформації, він здатний охопити досить широку аудиторію.

Окрім того, кінострічка здатна змінити людське сприйняття у великих масштабах. Події, за якими спостерігає людина під час перегляду фільму, розвивають відчуття співучасті та емпатії. Проблема емпатії як здатності вчуватись — це специфічний вид пізнання сутності предмета чи об'єкта. Суб'єкт усвідомлює себе й свої переживання через зміст предмета чи об'єкта, проєктуючи на нього своє Я [11]. Спостерігаючи за кіногероем, людина на емоційному рівні йде поруч з ним, співпереживає йому, вболіває за нього. Саме тому під час перегляду фільмів ми переживаємо ті ж емоції, що і його герої. Емпатія допомагає встановити діалог та розуміння як на міжособистісному повсякденному рівні, так і на більш глобальному міжнаціональному рівні.

Також кінострічки передають реалії країни, в якій проходили зйомки. Вони дають можливість наочно показати глядачу державу зсередини: продемонструвати природні багатства, архітектурну спадщину, побут населення, передати загальну атмосферу в країні – тобто в ненав'язливій формі ознайомити глядача з державною культурою і зробити перший крок до руйнування стереотипів, досягнення міжкультурного розуміння та встановлення міжнаціональних зв'язків.

Кінематографічною дипломатією в Україні займаються Державне агентство України з питань кіно, сектор кіно Українського інституту та громадські організації. Вони організовують покази українських кінострічок на міжнародних фестивалях. Не зважаючи на певні успіхи вітчизняного контенту на кінофестивалях, Україна не має міжнародно визнаних діячів цієї сфери. Світ знає багатьох відомих акторів та режисерів українського походження, однак про їхнє українське коріння мало хто здогадується.

Зважаючи на те, що перша леді України є професійною сценаристкою і тривалий час працювала у кіноіндустрії, вона могла б реалізувати проекти у сфері кінематографічної дипломатії. Наприклад, ініціювати створення художнього фільму про сучасну Україну, який містив би власне українську версію бачення держави та подій, які відбуваються в країні та навколо неї, і у просуванні якої держава зацікавлена. У кінострічці важливо зобразити самобутність українського народу, історії та культури, окреслити місце сучасної України у світі, розвіяти поширені і дотепер закордоном міфи про те, що українці і росіяни – це «один народ», Україна є історичною частиною Росії, яка наразі відділена штучними кордонами і загалом являє собою не що інше, як «failed state». Варто через сюжет передати прагнення нашої держави до змін, які спрямовані на створення демократичної, європейської країни, надійного партнера та союзника для інших держав на міжнародній арені.

Проект може бути реалізований на основі співпраці Державного агентства України з питань кіно та сектору кіно Українського інституту. Ці профільні інституції вже мають досвід організації міжнародних фестивалів та участі в них, також за період їхньої діяльності були встановлені зв'язки із зарубіжними діячами кіномистецтва, які могли б допомогти реалізувати ідею. Можна було б залучити першу леді до координування реалізації проекту та запропонувати їй написати оригінальний сценарій кінофільму. Відповідно до сценарію передбачити місця зйомок, бажано передати загальну атмосферу в Україні, продемонструвати культурні пам'ятки та природу. Під час затвердження акторського складу варто було б звернути увагу на відомих зарубіжних акторів українського походження, спробувати встановити з ними зв'язки та запропонувати долучитися до реалізації проекту через участь у зйомках (акторство, режисура) художнього фільму.

У випадку успішної реалізації проекту «Просування позитивного образу України засобами кіномистецтва» світ дізнається більше про Україну, її культуру та плани на майбутнє. Проект зможе покращити імідж України закордоном та відкрити нашу країну для іноземних громадян зовсім з іншого боку.

Таким чином, хоча перша леді не є посадовою особою, вона має набагато більше можливостей, ніж здається. Дружині президента простіше реалізовувати свої проекти, формувати команду, залучати до співпраці професіоналів, отримувати фінансування та шукати спонсорів, оскільки вона має зв'язки з політичними діячами держави та користується серед них певним авторитетом. На міжнародному рівні перша леді має неофіційний статус представника своєї держави. Супроводжуючи чоловіка-президента під час закордонних поїздок, перша леді має можливість контактувати з іншими першими леді та іноземними посадовими особами, використовуючи таку нагоду як шанс розповісти про свій проект та домовитись про співпрацю у невимушеній атмосфері.

Інститут першої леді має великий потенціал у сфері культурної дипломатії, однак в Україні він не використовується повною мірою. За період незалежності України жодна з перших леді не виступала в якості культурного дипломата. Хоча й мали місце спроби популяризації української культури через модну дипломатію, проте в тих умовах, в яких існує Україна сьогодні, модної дипломатії недостатньо. Мають бути ініційовані більш серйозні проекти, направлені на представлення України світові та розмежування в свідомості міжнародної спільноти української та російської культур. Перспективним напрямом реалізації подібних проектів є кінематографічна дипломатія.

Кінематографічна дипломатія України сьогодні лише розвивається. Державними установами та громадськими організаціями було реалізовано низку проектів, направлених на популяризацію українського кіно закордоном. Таким чином було встановлено корисні зв'язки із зарубіжними діячами кіно та політичними діячами, які опікуються культурною сферою, що створило певне підґрунтя (певний майданчик) для реалізації проекту направлено на просування образу України закордоном через кінематограф.

Чинна перша леді України, Олена Зеленська, будучи сценаристом, могла б долучитися до реалізації проекту «Промовання позитивного образу України засобами кіномистецтва». Залучення першої леді до реалізації проекту привернуло б до нього увагу не лише громадськості, а й політиків, як вітчизняних, так і зарубіжних. Її зв'язки в політичних колах могли б розширити можливості для втілення даного проекту в реальність. Успішна реалізація проекту сприятиме формуванню у свідомості іноземців позитивного образу України та сприйняття її як самостійної держави зі своєю унікальною історією та культурою.

Аннотация. В исследовании установлено потенциальные возможности первой леди как «культурного дипломата», то есть использование кинематографа с целью продвижения позитивного образа государства в международных отношениях женой президента. Развитие киноискусства и его влияние на формирование представлений и убеждений больших групп людей создают основу для широкого подхода в понимании «культурной дипломатии». В практической плоскости это означает новые практики использования киноискусства для достижения определенных целей политики и новых субъектов влияния. Первая леди является перспективным субъектом «кинематографической дипломатии», учитывая свой статус и возможности представлять государство во время зарубежных поездок президента. Исследование направлено на реализацию проекта «Продвижение положительного образа Украины средствами киноискусства» с привлечением первой леди Украины.

Ключевые слова: культурная дипломатия, культурная дипломатия Украины, кинематографическая дипломатия, имидж Украины, культурная дипломатия первой леди.

Abstract: The article identifies the potential of the first lady as a “cultural diplomat”, that is the use of cinema by the president's wife in order to promote a positive image of the state in international relations. The development of cinematography and its influence on the formation of ideas and beliefs of large groups of people create the basis for a broad approach to understanding “cultural diplomacy”. In practical terms, this means new practices of using cinema in order to achieve certain policy goals and new subjects of influence. The First Lady is a promising subject of “cinematic diplomacy” taking into consideration her status and ability to represent the country during the president's foreign trips. The research is aimed at implementing the project “Promotion of a positive image of Ukraine through cinema” with the involvement of the First Lady of Ukraine.

Key words: cultural diplomacy, Ukrainian cultural diplomacy, cinematic diplomacy, image of Ukraine, Ukrainian first ladies, first ladies' cultural diplomacy.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. URL : <http://science.lpnu.ua/uk/shv/vsi-vypusky/tom-3-chyslo-1-2017/osoblyvosti-rozvytku-kulturnoyi-dyplomatiyi-ukrayiny-v-suchasnyh>
2. Москалю В. У пошуках нової моделі української народної культурної дипломатії. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2038178-v-posukah-novoi-modeli-ukrainskoi-narodnoi-kulturnoi-dyplomatii.html
3. Мусієнко Н. Мистецтво в контексті культурної дипломатії. Теоретичні засади та сучасні практики URL : file:///C:/Users/Asus/Downloads/S_myst_2016_12_14.pdf.
4. Розумна О. П. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи. *Національний інститут стратегічних досліджень*. Київ. 2016
5. Herrschner I, Cheer J.M. Cinematic diplomacy and the exotic Other in the film Tanna: implications for bilateral relations and tourism. URL : https://www.researchgate.net/publication/324796695_Cinematic_diplomacy_and_the_exotic_Other_in_the_film_Tanna_implications_for_bilateral_relations_and_tourism
6. Labisch C. Film festivals as platform for cultural diplomacy. *The case of the Turkish-German film festival*. URL : https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/509/589/RUG01-002509589_2018_0001_AC.pdf
7. Baik J. Peng Liyuan: China's First Lady in Diplomacy. URL : <https://www.uscpubliediplomacy.org/sites/uscpubliediplomacy.org/files/useruploaus/u20150/BestStudentPaper2014.pdf>.
8. Strugar T. Eastern Gastrodiplomatic Efforts: Asian Nations as Pioneers in the use of Cuisine in Cultural Diplomacy. URL : <https://www.confluxcenter.org/eastern-gastrodiplomatic-efforts/>
9. Tiezzi S. Michelle Obama's China Trip. URL : <https://thediplomat.com/2014/03/michelle-obamas-china-trip/>
10. Каліта І. Інститут Першої Леді в опыте Восточной Славии. URL : https://www.researchgate.net/publication/309188659_Institut_Pervoj_Ledi_v_opye_vostvosto_Slavii_The_First_Lady_Institut_in_the_experience_of_the_Eastern_Slavia
11. Чміль Г. Зміна парадигми чуттєвості в просторі екрану. URL : file:///C:/Users/Asus/Downloads/Kultdum_2014_7_16.pdf

12. New First Lady Jacqueline Kennedy interviewed by Sander Vanocur. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=j3ZvIzL1JbI>

13. История шейхи Мозы, благодаря которой арабские женщины больше не боятся носить брюки и снимать чалму. URL : <https://www.adme.ru/svoboda-kultura/pochemu-shejha-moza-imenno-tot-chelovek-kotoryj-sejchas-tak-neobhodim-vostochnomu-miru-2057415/>

14. Інтерв'ю з першою леді України Оленою Зеленською. *VOGUE.UA*. URL : <https://vogue.ua/ua/article/fashion/persona/elena-zelenskaya-o-novoy-zhizni-svoey-programme-i-o-mode-kak-instrumente-kulturnoy-diplomatii.html>

15. Перші леді України: чим відзначилися дружини президентів за час роботи їхніх чоловіків. URL : https://www.youtube.com/watch?v=K_hzyxZZIWo&list=WL&index=21&t=0s

УДК 061.1ЄС:616-036.21

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ В УМОВАХ КОРОНОКРИЗИ

Є. А. Булана, І. Г. Паніна

Анотація. У статті проводиться аналіз реагування Європейського Союзу та держав-членів на виклики пандемії вірусу COVID-19. Методологічною основою дослідження є метод кейсів. Європейський Союз із запізненням відреагував на загрозу поширення вірусу на теренах Європи, а національні уряди роз'єднано та хаотично приймали запобіжні рішення, що відображає реальну картину інтеграційних процесів у ЄС.

Ключові слова: європейська ідентичність, Європейський Союз, пандемія COVID-19, коронакриза, європейська криза.

Історія становлення ідеї Об'єднаної Європи налічує безліч варіантів її реалізації. Кожен з цих варіантів базувався на тому чи іншому спільному елементі. Так, у ідеях Папи Римського Пія II та Еразма Роттердамського основою для об'єднання європейських держав мала б стати спільна релігія – християнство [1, 2]. Спільне прагнення зберегти мир як основу для об'єднання європейських держав розглядали П'єр Дюбуа, Георг Подебрад та Шарль Ірин де Сен-П'єр [3, 4]. Наприкінці XVII ст. Анрі де Сен-Сімон та Огюстен Тьєррі запропонували свою «Реорганізацію європейського суспільства» та об'єднання народів на основі політичної та економічної співпраці [5]. Це стало абсолютно новим словом у розробці ідеї Об'єднаної Європи, тому в наступні століття цей процес відбувався згідно заданому Сен-Сімоном вектору.

Сучасна Об'єднана Європа також починалася як військово-економічне об'єднання заради миру та стабільності в регіоні, але крок за кроком її юрисдикція включила у себе ще й економічну сферу. Економічна та військово-політична основа не здатна забезпечити того глибокого рівня інтеграції, як того прагнули держави-засновниці ЄС. В межах сучасної Об'єднаної Європи європейська ідентичність є тим конструктом, який дозволяє уникнути фрагментації, хаосу, конфліктів і досягти єдності, солідарності та співробітництва. Феномен європейської ідентичності неоднозначно оцінюється політиками і дослідниками та має низку проблем. По-перше, невизначеність концепції та чіткого бачення поняття. По-друге, недосконалість механізмів його формування та розвитку, що обернулось для ЄС кризами.

Мета статті – розглянути реакцію ЄС на поширення COVID-19 та вплив пандемії коронавірусу на Європейський проєкт.

Перед Об'єднаною Європою вже неодноразово поставало питання: чи є можливість для успішного розвитку європейської ідентичності та її існування загалом? Для формування європейської ідентичності у свідомості громадян держав-членів Європейський Союз застосовує низку механізмів у різних сферах його діяльності, однак міграційна криза, Грецька криза, Brexit та євроскептичні настрої, що заповнили ЄС протягом останніх років, ставлять під сумнів можливість реалізації ідеї європейської ідентичності в осяжному майбутньому.